



בעמיד כ"צוק איתנו"



פונקס כים למפקד

יולי 2014 - תמוז התשע"ד

המפקד,

ב-8 ביולי 2014, במהלך הלילה, תקף צה"ל כ-50 יעדי טרור ברצועת עזה ופתח באופן רשמי במבצע "צוק איתן".

צה"ל יצא למבצע 'צוק איתן' במטרה, לפגוע ביכולות הטרור הקיימות ברצועת עזה,

לצמצם את הפגיעה בעורף, תוך הימנעות מהסלמה, כל זאת לשם שיפור המציאות

הביטחונית בזירה הדרומית.

חיילי צה"ל ומפקדיו בגזרת הדרום פועלים וימשיכו לפעול בנחישות ובעוצמה כנגד כל פגיעה בריבונותה של מדינת ישראל ובביטחון אזרחיה ותושביה.

עם זאת, לחימה בארגון טרור המצוי באזור רווי אוכלוסיה אזרחית, טומן בחובו מורכבויות ודילמות שונות.

עלינו לבצע את המשימה אך מעבר לכך, עלינו להקפיד כיצד היא מבוצעת.

לך, המפקד, השפעה רבה על התנהגותם הערכית של החיילים בעת תכנון המשימה וביצועה.

בפנקס שלפניך מוצגים חמישה ניתוחי אירוע המתבססים על אירועים העלולים להתרחש בעת הלחימה בגזרת עזה. כל ניתוח אירוע מחדד דילמה מסוימת ומצביע על אופן ההתנהגות המצופה מחיילי צה"ל.

פנקס זה, יסייע בדרך לקיים שיח משמעותי עם חייליך!

מטרת הפנקס: לסייע בידי המפקד להכין את חייליו לבצע את המשימה בצורה מיטבית.



אירוע מספר 1: התנהלות כוח צבאי מול אזרחים

תיאור האירוע

במהלך מרדף אחר חשוד, פורץ הכוח לבית בו נמצאת באותו זמן משפחה. במהלך סריקת הבית, מונעים אנשי הבית את הכניסה לאחד החדרים.

"דני צעק עליהם שיפתחו את הדלת וכיון אליהם את הנשק בתנועה מאיימת. הזקן והזקנה נעמדו מול הדלת וצעקו כל מיני דברים שמהם ניתן להבין שיש שם ילדה שמתרחצת".

החיילים מחליטים לפרוץ למקלחת, תוך שהם דוחפים את הזקן והזקנה ומפילים אותם על הרצפה.

שאלות לדין

1. מה הדילמה עמה מתמודדים החיילים בסיטואציה המתוארת?
2. כיצד אתם הייתם נוהגים בסיטואציה דומה?
3. מהם שיקולי הדעת הערכיים שמנחים את פעולתם של החיילים במקרה זה?

דגשים

- צה"ל נלחם כנגד תשתית הטרור ולא כנגד תושבים, שאינם מהווים איום. הלחימה באזור רווי אוכלוסין טומנת בחובה פגיעה באוכלוסייה. במגע עם אוכלוסייה אזרחית יש להקפיד על ביצוע המשימות באופן יסודי, לצד מתן יחס אנושי, שמירה על כבוד האדם, ומניעת פגיעה מיותרת באוכלוסייה.
- לעיתים יש במשימות המוטלות על צה"ל פוטנציאל לפגיעה בכבוד האדם. על החייל מוטלת החובה לעשות הכול כדי לצמצם פגיעה זו ככול האפשר.
- חיילי צה"ל מחויבים לשמור על הערכים בזמן לחימה ולהימנע מפגיעה באזרחים ורכושם. ערך כבוד האדם מורה על הענקת יחס של כבוד לכל אדם באשר הוא אדם, וערך זה הוא הבסיס לערך טוהר הנשק המדגיש את החשיבות העליונה של אי פגיעה באזרחים חפים מפשע.

אירוע מספר 2: מעשה ביזה

תיאור האירוע

תוך כדי סריקות במחנה פליטים, לוקח אחד החיילים מספר סכינים מתוך אוסף שמצא באחד הבתים. "היה ברור לנו שמהבתים האלה לא יישאר כלום. הרי ה-90 יעשה מהבית אבק". אחד החיילים שראה את הסכינים אומר שצריך להחזיר אותם, ומדווח על האידוע. "פתאום מצאנו את עצמנו, חיילים שאפילו דו"ח על גילוח לא קיבלנו בחיים ישבים בחקירות מצ"ח עם עורך דין ותביעה ובלגן".

שאלות לדיון

1. האם אתם מגדירים מעשה החיילים כביזה?
2. מהן ההשלכות של מעשה הביזה?
3. כיצד אתה היית נוהג לו היית נוכח במעשה ביזה? האם דיווח משמעו הלשנה ובגידה בחבר?

דגשים

• ביזה מוגדרת כנטילה של רכוש פרטי או ציבורי תוך כדי פעולה מלחמתית, שלא לצורך מילוי תפקיד. לכן, אין לקחת כל רכוש, אפילו שניתן ברצון, שלא לצורך תפקיד. ביזה היא עבירה פלילית. מבחינה משפטית העונש במקרים של ביזה וגניבה, זהה. גניבה היא לקיחה של רכוש שלא במהלך פעולה מלחמתית.

• צה"ל הוא ארגון הפועל בתוקף המשימות המוטלות עליו על ידי הדרג המדיני, ולא במטרה להעצים את כוחו והונו. חיילי צה"ל נדרשים להפעיל את כוחם אך ורק במידה הנדרשת לטובת ביצוע המשימה. כל שימוש בכוח מעבר לנדרש הינו בעייתי ופגום, על אחת כמה וכמה כאשר מדובר בפגיעה מיותרת באזרחים, כגון מעשי ביזה.

• הקפדה על נורמות ערכיות והתנהגותיות מהווה חלק מן המקצועיות הנדרשת מחיילי צה"ל. ביצוע המשימה נמדד במספר קריטריונים, כאשר אחד מהם הוא: האם המשימה התבצעה באופן שצמצם ככל האפשר פגיעה בחפים מפשע וברכושם? כאשר התשובה היא חיובית, נשמרת המקצועיות של חיילי צה"ל. כאשר התשובה היא שלילית, השגת המטרה ומקצועיות הביצוע נפגמו.

• לבד מהפן המוסרי ומהפגיעה בערכי כבוד האדם וטוהר הנשק שלאורם אנו נלחמים, מקרי ביזה משפיעים גם על התוצאות אותן אנו רוצים להשיג בביצוע המשימה. משימות צה"ל מבוצעות על מנת לאפשר לדרג המדיני מרחב פעולה. ההצלחה במשימות אלו נמדדת באיכות ובדיוק הביצוע. מעשי ביזה חורגים ממסגרת הפעולות שהוגדרו לחייל, ואינם משרתים בשום צורה את מטרות צה"ל בכלל והשגת המשימה בפרט.

אירוע מספר 3: פגיעה בעציר

תיאור האירוע

חשוד מועבר לחקירה לאחר שנתפס במארב, מלווה בשני חיילים. "הראש כבר ממש התפוצץ לנו מהעייפות ומהצעקות שלו. אוהד הביא לו בעיטה בצלעות והבחור התחיל לצעוק עוד יותר..." החיילים מכסים את ראש החשוד בשמיכה, אבל מורידים אותה כשהם חושבים שהוא ייחנק. "אוהד פתח קצת את השמיכה... הוא צרח על הבחור שאם הוא לא רוצה את השמיכה שוב, שישתוק. הבחור ניסה להגיד משהו אבל אוהד הביא לו בעיטה בראש". כשהמ"מ מגיע, אוהד אומר לו ששם לחשוד שמיכה כדי שהראש שלו לא יידפק ברצפה.

שאלות לדיון

1. האם נתקלתם במצבים מסוג זה? מהי ההתנהגות הנדרשת מחיילים במצב כזה?
2. באילו מצבים מותר שימוש בכוח פיזי?
3. כיצד היית נוהג לו היית נוכח במעשה כזה?

דגשים

- גם בתנאים של מתח ועייפות נדרשים חיילי צה"ל לבצע את הפקודות במלואן, תוך שמירה על איפוק וריסון, ועל התנהגות מוסרית ואנושית. משימתם של החיילים היא להביא את החשוד למעצר ולא לפגוע בו. פגיעה בעציר היא כשל מבצעי וערכי ופגיעה בביצוע המשימה.
- שימוש בכוח פיזי מותר רק כאשר נשקפת סכנה ברורה לחיי חיילים או אזרחים. עלינו לשאול את עצמנו בכל פעם: האם זוהי הדרך היחידה? האם אין דרך אחרת לבצע את המשימה באופן מיטבי ללא שימוש בכוח פיזי? השימוש בכוח פוגע ופסול כאשר אינו הכרחי.
- ערך ה"רעות" בצה"ל אינו עומד מעל החוק והנורמות של צה"ל. אי דיווח על מקרים כאלו הוא פגיעה באמינות החייל ובמוסריות צה"ל. אמינות החייל נדרשת על מנת שמפקדיו ורעיו יוכלו לסמוך עליו בביצוע המשימות. פגיעה באמינות עלולה להשפיע על תפקוד היחידה.

אירוע מספר 4: שימוש לרעה ברשתות החברתיות

תיאור האירוע

לאחר יום ממושך מעצרים של חשודים, חייל העלה לפייסבוק תמונה שלו יחד עם שלושה עצורים, כפותים ומכוסים עיניים, תחת הכותרת "מעניין אם יש להם פייסבוק! אני חייב לתייג אותם בתמונה!"

שאלות לדיון

1. האם החייל נהג כשורה?
2. כיצד משפיעות תמונות מהסוג הזה ל תדמית צה"ל בחברה ובעולם?
3. האם הן פוגעות בחוסנו?
4. מהי לדעתך הבעיה הערכית המרכזית באירוע זה?

דגשים

- בעידן הידע והמידע, בו לרשתות החברתיות תפקיד מרכזי בחיינו, יש להדגיש כי הרשת החברתית היא בבחינת מרחב ציבורי המחייב את חיילי צה"ל ומפקדיו לנהוג באופן ייצוגי ומכובד כמייצגי צה"ל וערכיו.
- במידה רבה, שואבת החברה את אמונה בצה"ל מן הרושם שאנו מותירים בהופעתנו החיצונית. לנראות ולהתנהלות של חיילי צה"ל יש השפעה רבה על הדימוי של צה"ל בעיני החברה.
- חייל המתנהג באופן בלתי ראוי, פוגע גם בערך "הדוגמה האישית" - **"החייל ינהג על-פי הנדרש ממנו, ויקיים את שהוא דורש מזולתו, מתוך הכרה ביכולתו ובאחריותו, בצבא ומחוצה לו, להוות דוגמה ראויה" (מתוך "רוח צה"ל).** מפקדי צה"ל, קציניו וחייליו, מהווים את פניו של הצבא בפני אזרחי מדינת ישראל, על-כך, עליהם להוות דוגמה אישית הן בתפקיד הן בחופשה. החייל מייצג עבור האזרח את הצבא כולו ולכן ציפיותיו של האזרח מן החייל גבוהות יותר.
- **כבוד האדם** הוא ערך יסודי במסמך "רוח צה"ל" שאמור להנחות את חיילי צה"ל בפעולתם. **"צה"ל וחייליו מחויבים לשמור על כבוד האדם. כל אדם הוא בעל ערך שאינו מותנה במוצא, בדת, בלאום, במין, במעמד ובתפקיד".**
- **מעשים שכאלה מחייבים התייחסות ומענה פיקודי.** אין לתת לגיטימיות למעשים מסוג זה. על המפקדים להבהיר מהי משמעות הערכים והדוגמה האישית, גם ביחידה, מחוץ ליחידה וגם במרחב הרשת החברתית, שהוא למעשה מרחב ציבורי.

תיאור האירוע

חייל נהרג מאש האויב וכתוצאה מכך, חבריו שחשים עצב ותסכול רב אחרי ימי לחימה ממושכים רוצים לצאת ללחימה מתוך מניע של נקמה.

שאלות לדיון

1. האם הרגשת הנקם הינה הרגשה לגיטימית?
2. האם יצר זה צריך להיות מה שמניע אותנו כלוחמים בשדה הקרב?

דגשים

- בכל אדם ואדם קיים יצר הנקמנות וזהו דבר טבעי. לעיתים אין יכולת לשלוט על יצר זה במיוחד כשחייל נמצא בסיטואציה בה חברו לפלוגה נהרג לנגד עיניו.
- "נקמה" אינה מטרה צבאית. צה"ל אמון על הגנה על אזרחי ישראל ויבצע את משימתו במקצועיות ובנחישות, בהתאם להחלטת הדרג המדיני ללא יחס ללחץ ציבורי.
- **"וארור האומר: נקם!" כתב ביאליק. ארורה הנקמה המחריבה, המהרסת, המכאיבה, לשם כאב ופוגעת בחפים מפשע. מאבק לאומי לא מצדיק מעשי טרור. מעשי טרור לא מצדיקים נקמה. נקמה לא מצדיקה הרס, ביזה וחורבן. גם אל מול הזעם והתסכול, האלימות והכאב, אפשר אחרת. חייבים אחרת."**

הנשיא הנכנס, ראובן (רובי) ריבלין



סיכום מפקד:

1. **צדקת הדרך:** למדינת ישראל עומדת הזכות להגיב על כל מתקפה המכוונת לשטחה הריבוני, בין אם היא מכוונת כלפי אזרחים ובין אם היא מכוונת כלפי חיילים. אירועי הימים האחרונים, בהם נורו טילים אל עבר תושבי הדרום, מחזקים את הלגיטימציה של מדינת ישראל להגן על תושביה ועל אזרחיה ולהגיב על פגיעה בריבונותה. מאבקנו כנגד הטרור הוא צודק ומוסרי.
2. **לחימה מתמשכת:** אנו עומדים בפני מאבק ממושך שיוכרע לאורך זמן. מחיילי צה"ל מצופה לגלות אורך רוח לצד נחישות.
3. **פוטנציאל ההשפעה של הפרט:** לחייל הבודד בשטח פוטנציאל השפעה על המציאות. שיקול הדעת הערכי בשטח יכול למנוע אירועים הפוגעים בהשגת מטרות הלחימה ובתדמית ישראל.
4. **צה"ל כצבא מוסרי:** צה"ל פועל בכפיפות לרשויות השלטון האזרחי הדמוקרטי ולחוקי המדינה. ייחודו וכוחו נובעים מהיותו צבא מוסרי. ערכי המוסר של צה"ל מחייבים למנוע פגיעה בבני אדם שאינם לוחמים וברכושם, בעתות רגיעה ובלחימה. על חיילי צה"ל לפעול בהתאם לפקודות צה"ל ולערכיו, תוך שמירה על חוקי המדינה וכבוד האדם.
5. **שמירה על זכויות האוכלוסייה הפלשתינית:** צה"ל נלחם כנגד תשתית הטרור ולא כנגד תושבים, שאינם מהווים איום. עצם הלחימה באזור רווי אוכלוסין טומנת בחובה פגיעה באוכלוסייה. במגע עם אוכלוסייה אזרחית יש להקפיד על ביצוע המשימות באופן יסודי, לצד מתן יחס אנושי, שמירה על כבוד האדם, ומניעת פגיעה מיותרת באוכלוסייה.
6. **הפעלת שיקול דעת:** מורכבות הלחימה והמגע האינטנסיבי עם אוכלוסייה אזרחית מציבים בפני החייל דילמות מוסריות רבות ומחייבים הפעלת שיקול דעת ערכי בביצוע המשימות. חיילי צה"ל נדרשים לצמצם פגיעה באוכלוסייה אזרחית ולעשות את המרב על מנת להבחין בין מחבלים לחפים מפשע.
7. בעתות חירום עיניהם של אזרחי מדינת ישראל נשואות לחיילי צה"ל השוהים בקרבם - על חיילי צה"ל לזכור זאת! מצופה מחיילי צה"ל לנהוג ברוגע וביטחון, על מנת להשרות אווירה זו גם בקרב האזרחים. ובכך לחזק את חוסנם!
8. חיילי צה"ל, כנציגיו, מהווים דוגמה לחברה הישראלית ומצופים לנהוג על-פי הנחיות פיקוד העורף ואף לנקוט יוזמה ולהכווין את האזרחים בהתאם.

כאן מומלץ להכניס את "אני מאמין" שלך לחייליך